

Milda Dūmiņa – ilggadēja Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas ķīmijas katedras vadītāja (1950–1970) un jaunās paaudzes farmaceitu audzinātāja

Sabīne Lauze, Venta Šidlovska, Baiba Mauriņa

Rīgas Stradiņa universitāte, Zāļu formu tehnoloģijas katedra, Latvija

Kopsavilkums

Rīgas Stradiņa universitātes Farmācijas fakultāte tika izveidota kā nodaļa Latvijas Augstskolas Ķīmijas fakultātes sastāvā 1919. gadā. Arī šobrīd, tāpat kā dibināšanas brīdī, viena no Farmācijas fakultātes katedrām ir Farmācijas ķīmijas katedra. Milda Dūmiņa (dzimusi Labsvīrs) visu savu darba mūžu strādājusi Farmācijas ķīmijas katedrā, no 1950. gada līdz 1970. gadam viņa bija šīs katedras vadītāja.

Farmācijas ķīmija bija un ir būtisks studiju kurss topošajam farmācijas speciālistam, tāpēc darba mērķis ir apkopot publicētos un nepublicētos avotos atrodamo informāciju par Mildu Dūmiņu, par viņas darba un personīgās dzīves gaitām, kā arī par ieguldījumu farmaceutiskajā izglītībā. Pētījuma tapšanā izmantota informācija no Smiltenes baznīcas grāmatām, Latvijas Valsts Vēstures Arhīva materiāli un 20. gadsimta laikā izdotie literatūras avoti.

Milda Dūmiņa piedzima 1900. gada 28. janvārī Vecbilskas muižas mājā, Smiltenes novadā. 1910. gadā Labsvīru ģimene pārcēlās dzīvot uz Smiltēni, kur Milda uzsāka izglītības gaitas. Pabeigusi Smiltenes Tirdzniecības skolu 1916. gadā, viņa devās uz Valmieras vidusskolu un jau 1919. gada rudenī iestājās tikko nodibinātajā Latvijas Augstskolā. Sākumā viņa uzsāka studijas Ķīmijas fakultātē, bet 1920. gadā lūdza pārcelt uz Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļu. Milda jau studiju laikā 1923. gadā sāka strādāt Jāņa Maiziša izveidotajā un vadītajā ārstniecības vielu izmeklēšanas laboratorijā. 1927. gada 25. maijā viņa ar vērtējumu “ļoti sekmīgi” beidza Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas pilnu kursu un ieguva farmācijas kandidāta grādu.

Līdzās asistentes darbam laboratorijā viņa iesaistījās arī zinātniskajā darbā un pētīja dažādu zāļu vielu noteikšanas metodes, sila priedes skuju eļļu, viršus. 1948. gadā Milda Dūmiņa Maskavā aizstāvēja disertāciju “Par sila priedes terpentīnēļļas autoksidācijas produktiem” un ieguva farmācijas zinātņu kandidāta grādu. 1949. gadā Mildu Dūmiņu ievēlēja par vecāko lektori, un 1950. gadā viņa kļuva par Farmācijas ķīmijas katedras vadītāju.

Farmācijas fakultātes studentiem docente Dūmiņa lasīja lekcijas un vadīja praktiskos darbus farmācijas ķīmijā, strādāja pie dažādām zinātniskām tēmām, kā arī bija noorganizējusi un vadīja studentu zinātnisko pulciņu. Nostrādājusi savā vienīgajā darba vietā 47 gadus, Milda Dūmiņa aizgāja pensijā 1970. gadā.

Milda Dūmiņa bija viena no pirmajām farmācijas studentēm Latvijā un arī pirmā Farmācijas ķīmijas katedras vadītāja – sieviete. Viņa bija izcila speciāliste farmācijas ķīmijā un lieliska pasniedzēja. Milda Dūmiņa visu darba dzīvi veltīja Farmācijas ķīmijas katedrai, galvenokārt cenšoties zināšanas nodot nākamajiem speciālistiem.

Atslēgvārdi: farmācija, Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļa, ārstniecības vielu izmeklēšanas laboratorija, Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas ķīmijas katedra.

Ievads

Rīgas Stradiņa universitātes Farmācijas fakultāte tika izveidota kā nodaļa Latvijas Augstskolas Ķīmijas fakultātes sastāvā 1919. gadā. Arī šobrīd, tāpat kā dibināšanas brīdī, viena no Farmācijas fakultātes katedrām ir Farmācijas ķīmijas katedra. Ilgus gadus Farmācijas ķīmijas katedru vadīja profesors Jānis Maizīte (1883–1950), būdams šajā amatā no 1921. līdz pat 1950. gadam. Jāņa Maizītes izveidotajā un vadītajā ārstniecības vielu izmeklēšanas laboratorijā jau studiju laikā 1923. gadā par subasistenti sāka strādāt Milda Dūmiņa. Visu savu darba mūžu strādājusi Farmācijas ķīmijas katedrā, viņa kļuva par Jāņa Maizītes pēcteci un 1950. gadā stājās katedras vadītājas amatā, kur nostrādāja līdz 1970. gadam, kad devās pensijā.

Darba mērķis

Darba mērķis ir apkopot publicētos un nepublicētos avotos atrodamo informāciju par Mildu Dūmiņu, dzimušu Labsvīrs, par viņas darba un personīgās dzīves gaitām, kā arī par ieguldījumu farmaceitiskajā izglītībā.

Materiāls un metodes

Pētījums par docenti Mildu Dūmiņu ir retrospektīvs. Darbā izmantota informācija no Smiltenes baznīcas grāmatām, Latvijas Valsts Vēstures arhīva materiāli (7427. fonds) un 20. gadsimta laikā izdotie literatūras avoti.

Rezultāti

Ilggadējā Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas ķīmijas katedras vadītāja, farmācijas zinātņu kandidāte, docente Milda Dūmiņa piedzima visai kuplā un krietnā ģimenē, kurā visas atvases tika audzinātas ar lielu atbildību, un to pilnībā apstiprina šo cilvēku dzīvesstāsti. Viņas vectēvs Jānis Labsvīrs bija tēvs pieciem bērniem: Robertam Labsvīram (1883–1934), Voldemāram Labsvīram (?–?), Pēterim Labsvīram (?–?), Kristīnei Labsvīrai un Mildas tēvam Kārlim Labsvīram (1868–1934). Kārlis Labsvīrs par sievu apņēma Kristīni, dzimušu Ozoliņu. Ģimenē pasaulē nāca pieci bērni, no kuriem trīs bija meitas un divi dēli. 1898. gadā piedzima pirmā atvase – meita Elza Labsvīrs (1898–1985). Precīzu Elzas dzimšanas vietu neizdevās uzzināt, jo Smiltenes baznīcu grāmatās ieraksta par viņas kristībām un dzimšanu nebija. 1900. gada 28. janvārī Vecbilskas muižas pilī, Bilskas pagastā, Smiltenes novadā pasaulē nāca otrā meita Milda Paulīna Labsvīrs (1900–1992) [1, 2].

Bilska tagad ir Bilskas pagasta centrs, un tās liktenī atspoguļojas visi Vidzemes vēstures līkloči. 16. un 17. gadsimtā šeit saimniekoja poļi un zviedri. Sākumā Bilskas muiža netika dalīta, bet vēlāk, tai nonākot kroņa īpašumā, muižu sadalīja. Lielākajā teritorijā izveidojās Jaunbilskas muiža (*Neu-Bilsk*) ar pagastu, bet pārējā daļa kļuva par Vecbilskas (*Alt-Bilsk*) muižu ar pagastu. Par muižas īpašniekiem zināms, ka pēc Ziemeļu kara (1700–1721) muiža bija ievērojamās zviedru muižnieku Lilienfeldu (*Lilienfeld*) dzimtas īpašums. Lilienfeldi bija zviedru izcelsmes muižnieki un Livonijā saimniekoja kopš 17. gadsimta. Vairums viņu īpašumu atradās tagadējās Igaunijas teritorijā. Vecbilskas muižas īpašnieks bija Magnuss Lilienfelds (*Magnus von Lilienfeld*; 1799–1874). Viņš bija mācīts vīrs, jo no 1816. līdz 1817. gadam bija studējis jurisprudenci Tērbatas Universitātē. Pēc tam viņš dienēja armijā, bet mūža nogali pavadīja savā muižā un esot apbedīts Smiltenes kapsētā.

Magnusam Lilienfeldam nebija vīriešu kārtas pēcnācēju, tāpēc muižu viņš atstāja mantojumā meitai. Domājams, ka tā bija Elizabete Torklusa (*Elisaabeth Konstanze Natalie von Torklus*, dzimusi *von Lilienfeld*; ?–?), jo šī dāma ir minēta Livonijas muižu vēstures aprakstā Tammes muižas pirkšanas sakarā. Torklusu dzimta muižu pārvaldīja līdz 1901. gadam, vēlāk līdz 1927. gadam Vecbilskas muižā saimniekoja Hanzenu dzimta, un tad Vecbilskas muiža kļuva par Bilskas pagasta īpašumu. Pagasts muižas ēkā ierīkoja Bilskas pagasta četrgadīgo, bet vēlāk sešgadīgo pamatskolu, kas pastāvēja līdz 1986. gadam [3, 4, 5, 6].

Mildas Labsvīrs piedzimšanas gadā viņas tēvs Kārlis Labsvīrs strādāja muižā par sargu. 1901. gadā turpat Vecbilskas muižā piedzima Labsvīru trešā meita Eiženija Sofija (1901-?). Pēc tam piedzima Mildas brāļi: 1905. gada 4. janvārī pasaulē nāca Pauls Voldemārs Labsvīrs (1905-1946). Piektais bērns, ģimenes pastarītis, 1907. gada 13. martā piedzima Jānis Mārtiņš Labsvīrs (1907-2002). 1910. gadā Labsvīru ģimene pārcēlās dzīvot uz Smilteni. Tur Kārlis Labsvīrs no zemes īpašnieka firsta Paula Livena (1875-1953) īrēja māju Atmodas ielā, tolaik Nr. 5. Kad jaunā Latvijas Republikas valdība atsavināja visas privāto muižu zemes, Kārlis Labsvīrs 1929. gadā izpirka un ieguva savā īpašumā lielu zemes gabalu un māju [1, 2, 3, 7].

Labsvīru ģimene vēlējās, lai bērni iegūtu labu izglītību. Vecākai meitai tēvs bija vēlējis kļūt par aptiekāru, jo viņam pašam interesēja ārstniecības augu vākšana un patika aptiekas smarža. Lai varētu kļūt par aptiekas mācekli, Elza nokārtoja latīņu valodas eksāmenu Pleskavā un 1916. gadā sāka strādāt provizora Eižena Bergmaņa aptiekā Smiltē. Eižens Bergmanis (*Eugen Bergman*; 1857-1934) farmāciju studēja Tērbatas Universitātē no 1879. līdz 1880. gadam un 1881. gadā atvēra normālapteiku Smiltē, ko izvietoja savā privātmājā Dārza ielā 5. No 1917. līdz 1923. gadam Bergmaņa aptieku nomāja vācu tautības provizors Viktors Kempels (1887-?), kurš diplomu specialitātē saņēma 1916. gadā Tērbatas Universitātē. Aptiekas kolektīvs bija neliels, un Elza Labsvīrs nostrādāja šajā aptiekā trīs gadus. Pēc tam viņa devās uz Rīgu mācīties un 1920. gada 15. decembrī nokārtoja aptiekāra palīga eksāmenus Latvijas Augstskolas Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļā. Ziņas par to, kādas bija viņas turpmākās gaitas, neizdevās atrast.

20. gadsimta 20. gadu beigās vai 30. gadu sākumā Elza apprecējās. Viņas vīra uzvārds bija Krišjansons, taču viņa vārdu un ziņas par viņa dzīves gājumu noskaidrot neizdevās. Laulībā viņiem piedzima divi dēli: Zigurds Krišjansons (1931-1946) un Ilmārs Krišjansons (1934-1996). 1943. gadā pēc tēva Kārļa Labsvīra nāves Elza saņēma mantojumā dzimtas māju Smiltē, Atmodas ielā. 1946. gadā Elza atgriezās darbā Bergmaņa aptiekā, kas tobrīd jau bija nosaukta par Smiltēnes Veco aptieku. Par viņas darba gaitām laikā no 1919. līdz 1946. gadam atrast informāciju neizdevās, taču viņas 56 gadus ilga darba stāžs farmācijā apliecina, ka viņa visu mūžu nostrādāja aptiekās. Farmaceita darbu Elza Krišjansone atstāja 1972. gadā, kad viņai ritēja jau 74. dzīves gads. Pēc tam viņa nodzīvoja vēl vairāk nekā 10 gadu un nomira 1985. gadā 87 gadu vecumā. Pēc Elzas nāves īpašumu Smiltē mantoja viņas dēls Ilmārs. Viņš šo īpašumu sadalīja un pārdeva pa daļām [2, 7, 8, 9, 23].

Brālis Pauls Labsvīrs sekoja māsu pēdās un arī gatavojās studijām. Viņš iestājās Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē un 1931. gadā saņēma ārsta diplomu. Kopš 1938. gada viņš strādāja par ārstu Jēkabpilī, bija Jēkabpils apriņķa ārsts un vēlāk arī Zasas rajona ārsts. Ārsts Pauls Labsvīrs nomira 1946. gadā [2, 10].

Jaunākais brālis Jānis Labsvīrs piedzima Bilskas pagastā un pirmo izglītību, tāpat kā viņa māsa, ieguva Smiltēnes tirdzniecības skolā, kuru beidza 1916. gadā, bet pēc tam no 1921. gada līdz 1924. gadam mācījās Smiltēnes vidusskolā. 1924. gadā viņš iestājās Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. 1930. gadā Jānis Labsvīrs absolvēja šo fakultāti, iegūstot maģistra grādu. Pēc fakultātes beigšanas, viņš strādāja par skolotāju Ventpils arodskolā, Gulbenes komercskolā un Jelgavas tehnikumā. 1936. gadā Jānis pārcēlās uz dzīvi Rīgā, kur strādāja dažādos amatos: Darba kamerā, Krišjāņa Barona Tautas augstskolā, un 1937. gadā Jānis saņēma uzaicinājumu strādāt Sabiedrisko lietu ministrijā, kuras uzdevumā piedalījās dažādu sabiedrisko pasākumu organizēšanā.

1944. gadā Jānis Labsvīrs pameta Latviju un devās bēgļu gaitās uz Vāciju. Tur viņš darbojās Starptautiskajā bēgļu organizācijā. 1950. gadā viņš no Vācijas aizceļoja uz ASV, kur 1956. gadā Batlera Universitātē Indianapolisā ieguva maģistra grādu vēsturē, bet vēlāk, 1959. gadā, Indianas Universitātē – vēstures doktora grādu. Pēc tam viņš tika ievēlēts par Indianas Universitātes tautsaimniecības profesoru un šajā amatā nostrādāja līdz 1973. gadam, kur pēc tam saglabāja emiritētā profesora nosaukumu. Vēlāk 1985. gadā Jānis Labsvīrs tika ievēlēts par Latviešu akadēmisko spēku un zinātnieku savienības vicepriekšsēdētāju. Viņš aktīvi publicējās dažādos trimdas preses izdevumos, rakstīja arī grāmatas, kas veltītas Latvijas vēsturei, un 1997. gadā izdeva grāmatu "Kārlis Ulmanis". 1993. gadā Latvijā Jānis Labsvīrs tika ievēlēts par Latvijas Vēstures institūta Goda locekli, un 1994. gadā viņam piešķīra

Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktora nosaukumu vēsturē. 1995. gada 12. aprīlī Jānis Labsvīrs tika apbalvots ar IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni. Jānis Labsvīrs nomira 95 gadu vecumā 2002. gada 27. jūnijā Indianapolisā. Urna ar viņa mirstīgajām atliekām tika pārvesta uz Latviju un apbedīta viņa dzimtajā pilsētā Smiltēnē – Smiltēnes evaņģēliski luteriskās draudzes kapsētā.

Savā testamentā Jānis Labsvīrs novēlēja naudas līdzekļus Tukuma E. Birznieka-Upīša 1. pamatskolai, kuru viņš vācu okupācijas laikā kādu laiku vadīja, un Smiltēnes ģimnāzijai, kurā viņš guva savu pirmo izglītību. 75 000 ASV dolāru viņš atstāja Latvijas Zinātņu akadēmijai, lai tā izveidotu balvu, kas būtu veltīta Kārļa Ulmaņa piemiņai. Latvijas Zinātņu akadēmija izpildīja viņa vēlēšanos un izveidoja balvu par sasniegumiem Latvijas tautsaimniecībā un valsts vēstures izpētē. Turklāt tika izveidota arī ikgadēja stipendija ar Jāņa Labsvīra vārdu, kas tiek pasniegta par sasniegumiem vēstures specialitātes studentiem. Kārļa Ulmaņa balvu pasniedz no 2003. gada, bet Jāņa Labsvīra stipendiju – kopš 2004. gada [11, 12].

Milda Labsvīrs mācību gaitas uzsāka Smiltēnē, kur viņa 16 gadu vecumā – tātad 1916. gadā – beidza tirdzniecības skolu. Mēs mēģinājām noskaidrot, kāpēc Milda Labsvīrs izvēlējās šādu izglītības ceļu, taču ziņas par izglītības sistēmu Latvijas mazpilsētās ir neiedomājami skopas. Pētot Krievijas izglītības sistēmu 19. gadsimta laikā, mēs secinājām, ka tirdzniecības skola bija labākā izglītības iespēja mazpilsētā. Domājams, ka pirmo gadu M. Labsvīrs mācījās Smiltēnes draudzes skolā, tad trīs gadus tirdzniecības skolā, un tālāk viņai vajadzēja rast iespēju iegūt vidējo izglītību. Viņa izvēlējās Valmieras 1. vidusskolu, jo, visticamāk, citas izvēles nemaz nebija. Vidusskolai tolaik bija četras klases, tāpēc 1919. gada 21. jūnijā M. Labsvīrs saņēma izglītības dokumentu par pabeigtu vidusskolas 8. klasi ar pilnu kursu.

1919. gada rudenī viņa devās uz Rīgu, lai iestātos tikko nodibinātajā Latvijas Augstskolā. 23. septembra iesniegumā rektoram M. Labsvīrs lūdza uzņemt viņu Latvijas Augstskolas Ķīmijas fakultātē kā hospitantu, un tas nozīmēja, ka Valmieras 1. vidusskolai nebija vēl piešķirts vajadzīgais statuss vidējās izglītības reformas ietvaros, tāpēc tās absolventi nevarēja kļūt par pilntiesīgiem studentiem. Iespējams, ka tiem būtu bijis jākārto vēl kāds papildu eksāmens. 1920. gadā Izglītības ministrija pieņēma lēmumu, ka Valmieras 1. vidusskolu var pielīdzināt ģimnāzijai, tādēļ M. Labsvīrs varēja kļūt par pilntiesīgu studentu. Pirmais mācību gads augstskolā izrādījās pārdomu bagāts; 1920. gada 24. augustā Milda Labsvīrs iesniedza lūgumu pārcelt viņu no Ķīmijas fakultātes uz Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas otro kursu. Viņa bija izlēmusi izmantot iespēju iegūt farmaceitisko izglītību Latvijā. Tā M. Labsvīrs nonāca pirmo farmācijas studentu skaitā. Iespējams, ka tas bija vecākās māsas Elzas iespaidā, kura ap šo laiku arī ieradās Rīgā, lai iegūtu aptiekāra palīga apliecību, acīmredzot tēva iespaidā interese par aptieku bija abām māsām [7, 13, 14, 15, 16].

Jaunā Latvijas Augstskola darbu uzsāka ļoti smagos apstākļos. Sākums bija patiešām grūts, taču tie, kuri gribēja mācīties, to veiksmīgi darīja, un starp tiem bija arī Milda Labsvīrs. Pirmajā mācību gadā viņa cītīgi studēja, sekmīgi un ļoti sekmīgi beidza tādu priekšmetu studijas kā augstākā matemātika, fizika, neorganiskā ķīmija, botānika, zooloģija, anatomija, mineraloģija, ģeoloģija un mikroskopija. Otrajā mācību gadā mācības jau kļuva specifiskākas: M. Labsvīrs apguva analītisko ķīmiju, fizioloģisko ķīmiju, fizikālo un elektroķīmiju, farmakognoziju un aptiekas stādu kultūru, farmaceitisko ķīmiju, farmakopejas metodes, fizioloģiju, kā arī farmācijas vēsturi. Trešajā mācību gadā tika apgūti tādi priekšmeti kā farmaceitiski ķīmiskā tehnoloģija, bakterioloģija, radioloģija un matērijas uzbūve, higiēna, pirmā palīdzība nelaimes gadījumos, klīniskās analīzes, farmaceitiskā praktika ar receptūru, farmaceitiskā propedeitika un galēniskie preparāti un citi. Pirmajos Farmācijas nodaļas pastāvēšanas gados ceturtais kurss tika veltīts diplomdarbam un praksēm, taču jau 1924. gadā programmas sāka mainīties, jo bija paredzēts farmaceitiem pāriet uz piecu gadu apmācību, tāpēc ceturta un piektā mācību gada priekšmetu sadalījums turpmākos gados bija mainīgs.

Ķīmijas fakultātes auditorijas un laboratorijas tajā laikā atradās tagadējā Kronvalda bulvārī 4. Tur mitinājās arī Farmācijas nodaļas studenti un pasniedzēji. Jau 1923. gadā M. Labsvīrs paralēli mācībām sāka strādāt par subasistentu profesora Jāņa Maizītes (1883–1950) vadītajā ārstniecības vielu izmeklēšanas laboratorijā turpat Ķīmijas fakultātē, jo vajadzēja nopelnīt iztiku, tomēr viņa meklēja

iespējas piedalīties arī sabiedriskajā dzīvē. 1923. gada 29. novembrī Rīgā tika nodibināta korporācija “Gundega”. M. Labsvīrs iestājās šajā korporācijā līdz ar tās dibināšanu, kurā piedalījās vēl 23 studentes, tostarp arī Alise Dūmiņa, kura vēlāk kļuva par viņas vīra māsu.

1927. gada 25. maijā M. Labsvīrs ar vērtējumu “ļoti sekmīgi” beidza Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas pilnu kursu un ieguva farmācijas kandidāta grādu. 1927. gada rudenī pēc studiju beigšanas viņu ievēlēja par jaunāko asistenti ārstniecības vielu izmeklēšanas laboratorijā, kur viņa turpināja strādāt arī turpmāk. No 1928. līdz 1937. gadam viņa bija asistente un pēc tam no 1937. gada – vecākā asistente Farmācijas ķīmijas katedrā. 1925. gadā laboratorija no Kronvalda bulvāra 4 bija pārcēlusies uz Baznīcas ielas 5. nama 1. dzīvokli. Šo namu Finanšu ministrija nopirka Farmācijas nodaļas vajadzībām, un farmaceiti šajā namā mita līdz 1995. gadam [13, 15, 16, 17].

1932. gada 15. maijā Milda Labsvīrs salaulājās ar Artūru Dūmiņu un no tā brīža kļuva par Mildu Dūmiņu. Artūrs Dūmiņš piedzima 1897. gada 18. februārī Palsmanes pagastā, lauksaimnieka Jūlija un viņa sievas Minnas ģimenē. Pirms brīvības cīņām, iespējams, 1918. gada vasarā, viņš bija iestājies Baltijas Tehniskajā augstskolā. Tā bija Rīgas Politehniskā institūta daļa, kura bija paspējusi 1918. gada maijā–jūnijā atgriezties no Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām un mēģināja atsākt darbu dzimtenē, taču vācu okupācijas vara to pārdēvēja par Baltijas Tehnisko augstskolu ar vācu mācību valodu. Dūmiņš gan paguva iestāties augstskolā un saņemt studenta apliecību, taču uzsākt mācības viņam, visticamāk, neizdevās, jo notikumi dramatisējās un viņam nācās doties karā. Dūmiņš piedalījās brīvības cīņās Armijas virspavēlnieka štāba Izlūkošanas nodaļas sastāvā.

Pēc gada – 1919. gada septembrī – Dūmiņš atgriezās pie nodoma studēt un rakstija lūgumu Latvijas Universitātes rektoram atjaunot viņu studentu skaitā Mehānikas fakultātē. Mācības viņam veicās labi, un Latvijas Valsts vēstures arhīva fondos ir saglabājušās vairākas apliecības, kuras izsniegtas Dūmiņam par veiksmīgi nostrādātu prakses laiku Pasta un telegrāfa virsvaldes Galvenajā darbnīcā 1922. un 1926. gadā, kā arī Korķu preču rūpnīcā 1926. gadā. 1927. gada maijā Artūrs Dūmiņš saņēma pagaidu apliecību par to, ka viņš sekmīgi ir beidzis Latvijas Universitātes Mehānikas fakultāti un saņēmis inženiera tehnologa grādu. Pēc studijām 1927. gadā Dūmiņš uzsāka darbu rūpniecības uzņēmumā VEF kā kabeļu nodaļas vadītājs.

Dūmiņu ģimenē piedzima divi dēli: 1933. gada 7. martā pasaulē nāca pirmais dēls Rolands Vītauts Dūmiņš, bet pēc trim gadiem – 1936. gada 27. oktobrī – otrs dēls Ivars Vilis Dūmiņš. Par Rolanda Dūmiņa dzīves ceļu zināms pavisam maz. Viņš mācījās Rīgas 1. vidusskolā, un, kā atceras viņa klases biedri, viņš bija kluss zēns ar izcilām matemātiķa spējām. Par viņa studijām un darba gaitām uzzināt neko neizdevās. Otrs brālis Ivars Dūmiņš 1961. gadā pabeidza Rīgas Politehnisko institūtu un saņēma diplomu elektrotehnikas specialitātē. 1969. gadā viņš aizstāvēja disertāciju un ieguva inženierzinātņu doktora grādu. Kopš 1969. gada Ivars Dūmiņš bija docētājs Rīgas Politehniskajā institūtā, kuru 1990. gadā pārdēvēja par Rīgas Tehnisko universitāti. Kopš 2000. gada Ivars Dūmiņš ir Elektrotehnikas un elektronikas katedras asociētais profesors un savā specialitātē ļoti aktīvi darbojas vēl šodien [2, 10, 18, 19, 20].

Milda Dūmiņa līdzās asistenta darbam un ģimenes rūpēm iesaistījās arī zinātniskajā darbā. Viņa pētīja dažādu zāļu vielu noteikšanas metodes, sila priedes skuju eļļu, viršus. 1937. gadā viņa saņēma iespēju doties zinātniskā komandējumā un laiku no 1. augusta līdz 1. novembrim pavadīja Stokholmā, kur iepazīna daudzkomponentu zāļu līdzekļu analīzes metodes. Komandējuma laikā Dūmiņa devās arī uz Oslo, kur viņas interesi piesaistīja zivju eļļas ražošana, bioloģiskās un ķīmiskās zivju eļļas novērtēšanas metodēs. Dūmiņas zinātnisko pētījumu rezultātus atspoguļo viņas zinātniskās publikācijas.

Mainoties varām, Latvijas Universitātei mainījās nosaukumi un uzstādījumi, taču vecākā asistente Milda Dūmiņa turpināja strādāt. Karš gāja uz beigām, un tad bez vēsts pazuda vīrs Artūrs Dūmiņš. Milda Dūmiņa palika viena ar diviem nepilngadīgiem bērniem. Par vīru nekas nebija zināms. Kolēģi sprieda, ka viņš ir devies uz Rietumiem, lai glābtu savu dzīvību un neapdraudētu ģimeni, tomēr draudi ģimenei saglabājās. Ja nāktu gaismā ziņa, ka vīrs devies prom kopā ar vāciešiem, tad Mildas Dūmiņas un viņas dēlu turpmāko likteni būtu grūti prognozēt. Mildai Dūmiņai turpmāk vienai pašai vajadzēja gādāt par ģimeni, un viņa turpināja čakli strādāt. Mācību procesu nācās pilnībā reorganizēt atbilstoši “norādījumiem no augšas”, jau gandrīz sagatavoto darbu zinātniskā grāda iegūšanai arī vajadzēja pielāgot

valdošā režīma prasībām. Zinātniskajā darbā tika atspoguļoti terpentīna eļļas pētījumu rezultāti, to frakcionējot un uzglabājot dažādos apstākļos un tad pārbaudot dažādu terpentīna eļļas frakciju iedarbību uz sliekām [13, 15, 16, 19, 21, 23].

1948. gadā Milda Dūmiņa Maskavā aizstāvēja disertāciju “Par sila priedes terpentīneļļas autoksidācijas produktiem” un ieguva farmācijas zinātņu kandidāta grādu. Pārmaiņas Farmācijas nodaļā turpinājās. 1949. gadā Farmācijas ķīmijas katedru pievienoja Latvijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātei, lai jau 1950. gadā uz bijušās LU Medicīnas fakultātes un Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas bāzes nodibinātu Rīgas Medicīnas institūtu (RMI). Atkal sākās lielo pārmaiņu laiki, kas vecākās paaudzes docētājiem bija ļoti grūti pieņemami, jo viņi bija stāvējuši pie šīs izglītības struktūras radīšanas un veidošanas. Farmācijas ķīmijas katedru ilgu laiku – no 1921. līdz 1950. gadam – vadīja profesors Jānis Maizīte, taču Latvijas Universitātes reorganizācija un Farmācijas nodaļas likvidēšana kļuva viņam liktenīga, un viņš 1950. gadā nomira.

Mildu Dūmiņu jau 1949. gadā ievēlēja par vecāko lektori, jo viņa bija ieguvusi zinātnisko grādu, un viņai nācās stāties sava skolotāja vietā un uzņemties jaunizveidotās RMI Farmācijas fakultātes Farmācijas ķīmijas katedras vadību. 1951. gadā viņu ievēlēja par docenti, un līdz 1970. gadam viņa veiksmīgi vadīja katedru. Farmācijas fakultātes studentiem docente Dūmiņa lasīja lekcijas un vadīja praktiskos darbus farmācijas ķīmijā, strādāja pie dažādām zinātniskām tēmām, kā arī bija noorganizējusi un vadīja studentu zinātnisko pulciņu. Nostrādājusi savā vienīgajā darba vietā 47 gadus, Milda Dūmiņa aizgāja pensijā 1970. gadā. Viņas turpmākā dzīve pagāja pašas celtajā mājā Bergos kopā ar jaunākā dēla Rolanda ģimeni.

Milda Dūmiņa nodzīvoja ilgu mūžu un līdz pat 90 gadu vecumam bija enerģiska un darbīga. Milda Dūmiņa nomira 1992. gada 30. decembrī 92 gadu vecumā un ir apglabāta sava vīra dzimtajā pusē – Palsmanes kapos, Smiltenes novadā [13, 15, 16, 19, 21, 23].

Diskusija

Daudzi no vecāka gada gājuma farmaceitiem vēl šodien atceras Mildu Dūmiņu, viņas attieksmi pret studentiem un studijas viņas vadībā. Jāatzīmē, ka Milda Dūmiņa bija viena no pirmajām farmācijas studentēm Latvijā un arī pirmā Farmācijas ķīmijas katedras vadītāja – sieviete. Turklāt viņas rakstura īpašības pilnībā atbilda tik īpaša studiju kursa vadīšanai kā farmācijas ķīmija, kas prasa no mācībspēka īpašu talantu.

Secinājumi

Milda Dūmiņa visu darba dzīvi veltīja Farmācijas ķīmijas katedrai. Īpaši jāatzīmē viņas ieguldījums Farmācijas ķīmijas katedras attīstībā, pārņemot vadību sarežģītajā Rīgas Medicīnas institūta izveides posmā pēc profesora Maizītes nāves. Viņas devums farmaceutiskās izglītības jomā ir nepārvērtējams, jo farmācijas ķīmija bija un ir būtisks studiju priekšmets topošajam farmācijas speciālistam.

**Milda Dumina – Long Term Head of the Department
of Pharmaceutical Chemistry of Riga Medical Institute and
Teacher of a New Generation of Pharmacists**

Abstract

Faculty of Pharmacy of Riga Stradins University was established as a department of the Latvian University Faculty of Chemistry, composed in 1919. Also today, like at the time of establishing one of the departments of the Faculty of Pharmacy is Department of Pharmaceutical Chemistry. Milda Dūmiņa (born. Labsvīrs) throughout their working life worked at the Department of Pharmaceutical Chemistry,

and from year 1950 to 1970 she was Head of the Department. Pharmaceutical Chemistry was and is an important study course for the new pharmacists, so the main aim of this work is to summarize the published and unpublished sources of information about Milda Dūmiņa, about her work and personal life, as well as her given investment in pharmaceutical education. We used information from Smiltene church books, State History Archive of Latvia and XX century literary sources.

Milda Dumina was born on January 28, 1900 in a manor house in Vecbilska, Smiltene region. The Labsvirs family moved to Smiltene in 1910, where Milda also launched her own education process. In 1916, she graduated Trade School of Smiltene. Then she went to secondary school in Valmiera and after the graduation in 1919, she began studies at the newly-founded University of Latvia. Initially she started studies at the Faculty of Chemistry, but after one year studying she asked to be transferred to the Division of Pharmacy, which was under the Faculty of Chemistry. During her studies in 1923, she started to work as a sub-assistant in a laboratory of pharmaceutical substance investigation, which was founded and managed by Janis Maizite. On May 25, 1927 scoring excellence, she graduated the Division of Pharmacy. In addition to the assistant work in the laboratory, M. Dumina was also involved in scientific work and she studied a variety of detection methods of pharmaceutical substances. She also researched chemical composition of needle oil from *Pinus sylvestris* and chemical composition of *Calluna vulgaris*. In 1949, she was elected as a senior lecturer and in 1950, she became the Head of the Department of Pharmaceutical Chemistry. Assistant Professor Milda Dumina lectured and managed the practical course in the pharmaceutical chemistry and worked on various scientific topics. She also organised and led student research group. In 1970, Milda Dumina retired after a 47-year-long work as in her only occupation. Milda Dūmiņa was one of the first Latvian pharmaceutical students and also the first head of the Department of Pharmaceutical Chemistry – female. Milda Dumina devoted her entire working life to the Department of Pharmaceutical Chemistry, focusing on the passing of the best knowledge to her students.

Keywords: pharmacy, Division of Pharmacy of the Faculty of Chemistry at the University of Latvia, laboratory of pharmaceutical substances investigation, Department of Pharmaceutical Chemistry of Rīga Medical Institute.

Literatūra

1. Baznīcu grāmatas, Smiltenes (Smiltēn) evaņģēliski luteriskās draudzes (1900–1901) latviešu, vācu val. Dzimušie. Laulātie. Mirušie, 5., 59. lpp. // <http://www.lvva-raduraksti.lv/> (sk. 27.02.2013.).
2. Murnieks. Gibson: Index of individuals // <http://familytreemaker.genealogy.com/users/l/a/b/Janis-Labsvirs-Milnthorpe/WEBSITE-0001/UHP-Index.html> (sk. 25.01.2013.).
3. Bilskas pagasts // <http://www.vietas.lv/index.php?p=11&id=104> (sk. 26.03.2013.).
4. Deutschbaltisches biographisches Lexikon. – Berlin-Wien, 1970. – 931 S.
5. Album Academicum der Keiserlichen Universität Dorpat / Bearbeitet A. Hasselblatt und Dr. G. Otto. – Dorpat, 1889. – 1007 S.
6. Tammen. Materialien zu einer Geschichte der Landgüter Livlands. – 2. sēj. – 94. lpp. // http://books.google.lv/books?id=3vNKAAAACAAJ&pg=PA259&lpg=PA259&dq=Torklus+Friedrich&source=bl&ots=_cvb8pY3N8&sig=FlxheUmB85YiwW46ycbf8AOQPyw&hl=lv&sa=X&ei=yOdRUejyNaLk4QT0qYGgBA&sqi=2&redir_esc=y#v=onepage&q=Torklus%20Friedrich&f=false (sk. 27.03.2013.).
7. Zušmanis J. Smiltene. Laiki un likteņi. – Smiltene, 2004. – 472 lpp.
8. Vecā aptieka Smiltēnē (1920. g. – 1939. g.) // LVVA 4958. fonds, 1. apraksts, 777. lieta.
9. Labsvirs Elza. – LU Farmaceitu apliecības un diplomu noraksti // Sējums I. Sākta 1919. gada 26. aprīli. Beigta 1938. gada 16. novembrī // LVVA 7427. fonds, 5. apraksts, 63. lieta.
10. Es viņu pazīstu: latviešu biogrāfiska vārdnīca / red. Ž. Unāms. – 2. izd. – Rīga: MULTINEO, 2006. – 84., 561. lpp. Faksimilizdevums pēc Es viņu pazīstu. – Rīga: Biogrāfiskā arhīva fonds, 1939.
11. Jānis Labsvirs // http://lv.wikipedia.org/wiki/J%C4%81nis_Labsv%C4%ABrs (sk. 27.03.2013.).
12. Jānis Labsvirs // <http://nekropole.info/lv/Janis-Labsvirs> (sk. 27.03.2013.).
13. Vīgestāne R. Farmaceutiskai izglītībai veltīts mūžs // *Materia Medica*, 2002; 8: 22–24.

14. Guļevskis H. Izglītības tiesiskie pamati Krievijā un Baltijas guberņās XVIII gadsimtā un XIX gadsimta pirmajā pusē // Scientific Journal of Riga Technical University. The Humanities and Social Science. History of Science and Higher Education, 2011; 18: 29.
15. Labsvīrs Milda. / Latvijas Universitātes studentu personīgās lietas // 7427. fonds, 1. apraksts, 931. lieta.
16. Latvijas Universitāte 20 gados 1919–1939. – I daļa. – Rīga: Latvijas Universitāte, 1939. – 920 lpp.
17. Gundega (studenšu korporācija) // [http://lv.wikipedia.org/wiki/Gundega_\(studen%C5%A1u_korpor%C4%81cija\)](http://lv.wikipedia.org/wiki/Gundega_(studen%C5%A1u_korpor%C4%81cija)) (sk. 27.03.2013.).
18. Latvijas Universitātes Mācībspēku un darbinieku personīgo lietu apraksts (1919–1944) // LVVA 7427. fonds, 13. apraksts, 405. lieta.
19. Dūmiņš Artūrs / Latvijas Universitātes studentu personīgās lietas // LVVA 7427. fonds, 1. apraksts, 393./400. lieta.
20. Dūmiņš Ivars // Latvijas Enciklopēdija. – 2. sējums. – Rīga: SIA Valērija Belokoņa izdevniecība, 2003. – 292. lpp.
21. Dūmiņa Milda // Latvijas Enciklopēdija. – 2. sējums. – Rīga: SIA Valērija Belokoņa izdevniecība, 2003. – 292. lpp.
22. No universitātes līdz universitātei. Rīgas Stradiņa universitātes darbības vēsture dokumentos un atmiņās. – Rīga: RSU, 2010. – 333.–344. lpp.
23. Belēvičs G., Sluka D., Eihenbaums V., Viksma A. Latvijas aptiekas 1357–2002. Daugavpils rajons. – Rīga: Latvijas aptiekāru asociācija, 2006. – 24 lpp.